

WÉBER ANIKÓ (1988) Tatabánya

WÉBER ANIKÓ

Sárközi Mátyás: Margit; Mi erősebb: a dal vagy az orkán? – Sárközi György életpályája

Kortárs Kiadó, 2019; 2017

„A lélek, amely hiába várta az összeköttetést” – Vészi Margit idős korában már rossznak, hosszúnak érezte ezt a címet, amelyet anno az egyik elbeszélésének adott. Túlírtnak tartotta a novellát is, élete utolsó heteiben mégis felidézte unokájának szóló levelében a történetet a magányos telefonos kisasszonyról, aki nem tudván aludni, túl sok altatóport vett be. Alig néhány nappal később épp így érte a halál Margitot is, mégsem ez a legmeghökkenőbb hasonlóság közte és főhőse között. Elbeszélésének címe akár a róla szóló életrajz borítóján is állhatna, ha megírta volna memoárját, amelyhez nem érzett elég lelkiert. Helyette unokája, Sárközi Mátyás tekint vissza *Margit* című kötetében nagymamájára, a 20. század első felének ikonikus nő-

alakjára, Molnár Ferenc első feleségére. Margitnak, aki élt Rómában, New Yorkban és Hollywoodban is, nyugdíjas éveire a spanyolországi Alicante lett az otthona. Magyarországon maradt lányával és rokonaival nem levelezhetett, így Sárközi Mátyásnak, az 1956-ban Londonba emigrált unokájának írt rendszeresen. A neki szóló visszaemlékezések adják a kötet gerincét, amely jóval több, mint egy izgalmas életút rövid megfestése.

Sárközi Mátyás kiváló szerkesztői tudását mutatja, ahogy elénk tárja a tehetséges, ám magával elégedetlen asszony sorsát, a gazdagnak látszó, de az asszony szemén keresztül kudarcokkal és elszalasztott lehetőségekkel teli élettörténetet. Margit alakja hol csodálatra, hol sajnálatra méltó, hol di-

csekvő, hol szégyenkező, és ez a kettősség végigkíséri az egész könyvet. Egyfelől az olvasó megdöbben azon, milyen tevékeny, színes élete volt Margitnak, aki festőként, grafikusként, haditudósítóként, újságíróként, forgatókönyvíróként alkotott. Aki műzsája volt Adynak, ihletője Molnár Ferenc *Liliom*ának, imádottja Puccini-nak, majd felesége egy olasz bárónak. Aki körül mindig történt valami, lefotózott egy politikai merényletet, az újjáépítés közben kigyulladó pesti Bazilika kupoláját, és „segített” megnyerni az amerikaiaknak a világháborút. Másfelől a szerző végig érzeti az olvasóval, hogy az izgalmas epizódok ellenére Vészi Margit egészen másként tekint magára, mint a külső szemlélők. Ő, mint a novellájában a telefonos kisasszony, keményen dolgozott, szereplője volt jelentős művészeti és politikai történéseknek, de mindig csak a háttérből mozgathatta a szálakat, igazi főhőssé sosem léphetett elő. Ő a lélek, amely hiába várta az összeköttetést. Egyszerre irigyelt, sokat látott, művelt, nagyvilági nő, ugyanakkor magányos, szeretetre és sikerekre vágyó, csalódott idős hölgy. Miközben felidézi múltja jelentős pillanatait, csak még inkább meggyőződik az elkövetett hibáiról, és érzi, mennyi minden hiányzik számára. Sorra veszi, mi minden lehetett volna belőle, de nem lett.

Sárközi Máttyás úgy szerkesztette a kötetet, hogy az E/1-es elbeszélő visszaemlékezéseit mindig követi egy személyes hangú levél is, amelyben már nem a nagyvilági nő, hanem a nagymama szólítja meg unokáját, és mesél a jelenlegi életéről, vagy épp kérdez a rokonokról. Így a múltidézés két szálon fut. Egyszerre olvashatjuk, hogyan lett a kis Margitból, Vészi József legendás lapszerkesztő lányából fiatal, hírnévre és sikerre vágyó nő. Ezzel párhuzamosan megtudjuk, hogy vélekedik minderről az idős asszony, aki csak nehezen tud megélni nyugdíjából, és az egyetlen vigasza a magányban a kultúra szeretete: olvas, zenét hallgat, koncertekre, moziba, kiállításra jár, helyi népszokásokkal ismerkedik, és mindenről hozzáértően, kritikusan mesél unokájának.

Ezekben a levelekben is kettős a nagymama alakja. Egyrészt sziporkázó stílusban, anekdotákkal fűszerezve beszél filmről, irodalomról, hangversenyekről, másrészt sosem akarja szupernagynak

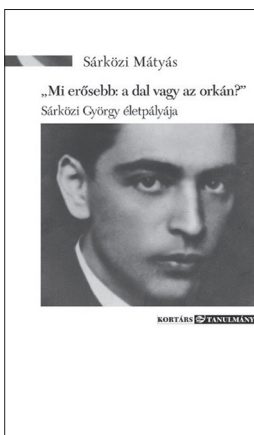
mutatni magát: őszintén mesél gondjairól, panaszokidok fájdalmairól, és bevallja csalódásait, kudarcait.

Mivel Margit nem írta meg a memoárját, Sárközi Máttyás csak a levelekre, kutatásaira és édesanyja visszaemlékezéseire építhetett. A kötetben erősen érződik, hogy Margit sok mindent elhallgat, élettörténete hiányos marad. Mintha csak mozaikdarabkákat kapnánk, és az olvasóra lenne bízva: a teljes képet rakja össze, fejtse meg egyedül. Ennek ellenére a kötetnek van íve, és számtalan kérdést vet fel: Mi kell a tehetségnek kívül a sikerhez? Milyen életutat járhatott be egy nő a 20. század hajnalán? Margit családjá és műveltségé révén számtalan híres művésszel tartotta a kapcsolatot, így az olvasó ráadásaként kap egy színes anekdotagyűjteményt is Adyról, Pucciniról és más költőkről, írókról, zeneszerzőkről. A kötetet pedig fotográfia zárják, amelyekhez Sárközi Máttyás írt rövid összefoglalót, újabb anekdotákkal színesítve az életrajzot. Az egyedüli zavaró elem a gyakori ismétlés, túlmagyarázás, amikor a szerző visszatér egy-egy történetre, és újra elmondja ugyanazt.

Sárközi Máttyás nagymamájáról szóló kötet tökéletesen illeszkedik korábbi műveinek sorába, kiegészítve, tovább színesítve a családjáról szóló krónikát. Hiszen írt már világhírű nagyapjáról, Molnár Ferencről (*Színház az egész világ*), majd külön kötetben a szerelmeiről (*Liliom öt asszonya*), édesanyjának pedig a *Levelek Zugligetből* című regényes életrajzában állított emléket. A *Margitot* édesapjáról szóló könyve előzte meg, amely 2017-ben jelent meg *Mi erősebb: a dal vagy az orkán?* – Sárközi György életpályája címmel.

Sárközi György költő, író, műfordító, lektor és lapszerkesztő, a Nyugat ezüstkorának tehetséges szerzője volt. Nemcsak verseket, novellákat, regényeket, drámákat írt, hanem lefordította Thomas Mann *József-tetralógiájának* kötetét, kritikusként publikált, az Athenaeum Könyvkiadó irodalmi vezetője és a Válasz folyóirat szerkesztője volt.

Róla szóló kötet, ahogy a *Margit* is, több egyszerű életrajzi műnél. Nemcsak egy tehetség életútját mutatja be, hanem az életművét is. A szerző közli apja korai zsenyéit, és elemzi, értelmezi verseit, kötetét. Sorra veszi a korabeli kritikákat, a később megjelent tanulmányokat, és maga is elfog-

latlanul szól az alkotásokról. Nem közeli családtagként, hanem íróként, kritikusként alkot véleményyt az életműről, kiemelve a műfordításokat és a jelentősebb költeményeket a regényekkel szemben.

A könyv minden során látszik, hogy nagy, hosszúságú kutatás eredménye. A szerző bemutatja Sárközi György emberi és intellektuális értékeit, társadalmi szerepét, a különböző mozgalmakban való részvételét, az akkori irodalmi életben betöltött helyét, kortársakkal való kapcsolatait is. Kitér személyes emlékekre, idéz baráti levelekből, korabeli lapokból. Édesapja alakja mellett megelevenednek előttünk barátaié, költőtársaié is, köztük Babits Mihályé és Szabó Lőrincé.

Sárközi Mátyás, ahogy a *Margit*ban, úgy édesapjáról szóló kötetében is választ egy fő témát, szá-

lat, amelyre felhúzza, mint a gyöngyszemeket, az emlékek sorát. Míg a *Margit*ban ez a szál a sok mindenben kitűnő, de egy művészeti ágban sem kirobbanó tehetség útkeresése és kudarca, addig az apjáról szóló kötetben a fő motívum az a visszatérő kérdés, hogy mekkora hatalma van a költészetnek. Győzedelmeskedhet-e a dal a politika és a háború viharai felett? A témát már a kötet címe is felveti, amelyet a szerző Sárközi György egyik verséből emelt át. A sor a költő életfelfogását, reményeit, hitét is kifejezi: a fiatal korától betegeskedő művész éjjel-nappal, keményen, magas színvonalon dolgozott, a háború alatt elvesztette állását, otthonát, és a balfi munkatáborban az életét is, mégis az utolsó percig hitt a csodában, és bízott a dal, az irodalom erejében.